Головний спеціаліст відділу освіти
Кучеревська Діана Олександрівна

Про забезпечення наступності дошкільної та початкової освіти у Донецькій селищній територіальній громаді

Забезпечення наступності дошкільної та початкової освіти стосується щоденної роботи наших закладів. Дитина приходить до першого класу зі своїм досвідом спілкування, гри, пізнання, першими способами міркування та розв'язання доступних завдань. Від того, наскільки вчитель розуміє цей досвід і спирається на нього, залежить організація подальшого навчання.

Для нашої громади це питання має особливе значення. Війна та дистанційний формат обмежують безпосереднє спілкування дітей, ускладнюють спостереження за їхнім розвитком і посилюють відмінності в умовах навчання. Тому узгодженість роботи вихователя, вчителя та сім'ї потребує цілеспрямованої уваги.

Наша мета — забезпечити таке продовження освіти, за якого набутий дитиною досвід стає основою нових досягнень, а вимоги й педагогічна підтримка відповідають її віку та індивідуальним потребам.

Нормативну основу цієї роботи становлять закони України «Про освіту» від 5 вересня 2017 року № 2145-VIII, «Про дошкільну освіту» від 6 червня 2024 року № 3788-IX та «Про повну загальну середню освіту» від 16 січня 2020 року № 463-IX. Вони визначають засади освітньої діяльності, вимоги до організації освітнього процесу, освітніх програм і забезпечення якості освіти.

Безпосередніми змістовими орієнтирами для роботи з нинішніми вихованцями та учнями є:

–Базовий компонент дошкільної освіти, затверджений наказом МОН від 12 січня 2021 року № 33;

–Державний стандарт початкової освіти, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 21 лютого 2018 року № 87.

Базовий компонент прямо встановлює зв'язок між двома рівнями освіти: компетентності, яких дитина набуває за освітніми напрямами дошкілля, отримують подальший розвиток через освітні галузі початкової школи.

Це означає, що наступність потрібно бачити у змісті дитячої діяльності. Досвід слухати й висловлюватися підтримує навчання в мовно-літературній галузі; порівнювати та встановлювати відношення — у математичній; спостерігати й досліджувати — у природничій. При цьому один дошкільний напрям може бути основою для розвитку в кількох шкільних галузях.

Для організації співпраці враховуємо також інструктивно-методичні рекомендації щодо забезпечення наступності дошкільної та початкової освіти, надіслані листом МОН від 19 квітня 2018 року № 1/9-249. Важливо розмежовувати статус документів: закони й державні стандарти визначають обов'язкові вимоги, а цей лист є методичним орієнтиром.

Окремо звертаю увагу на оновлення стандартів. Постанова Кабінету Міністрів України від 26 листопада 2025 року № 1557, якою затверджено новий Державний стандарт дошкільної освіти, набирає чинності з 1 вересня 2027 року. Саме такою є офіційна назва нового документа. МОН рекомендує вже у 2026/2027 навчальному році організовувати професійне опрацювання його положень.

Новий Державний стандарт початкової освіти, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 26 грудня 2025 року № 1810, застосовуватиметься до дітей, які розпочнуть початкову освіту з 1 вересня 2028 року. Отже, підготовку до змін маємо

планувати завчасно, водночас правильно застосовуючи документи до відповідних наборів дітей.

Методологічно нашу роботу об'єднують компетентнісний, діяльнісний, інтегрований та особистісно орієнтований підходи. Їх закладено в Базовому компоненті дошкільної освіти.

Для практики закладів пропоную пояснювати їх через чотири прості орієнтири.

Перший — дитина застосовує набуте. Нам важливо бачити, як вона користується знаннями й уміннями: пояснює вибір, знаходить потрібний матеріал, порівнює, звертається по допомогу.

Другий — дитина навчається через власні дії. Педагог створює умови, у яких можна спробувати, перевірити припущення, помітити помилку й виправити її.

Третій — різний зміст поєднується у спільній діяльності. Під час досліду дитина одночасно спостерігає, порівнює, говорить і дотримується правил безпеки. Так само мовленнєві вміння потрібні їй і на математиці, і під час обговорення природних явищ.

Четвертий — допомога відповідає потребі конкретної дитини. Одній достатньо запитання, іншій потрібні наочна опора, повторне пояснення або спільне виконання першої дії.

Для нашої методичної роботи це дає чітку послідовність: визначити набутий досвід, дібрати наступне посильне завдання та передбачити необхідну підтримку.

Водночас маємо зберігати самоцінність дошкільного дитинства. Підготовка до школи передбачає повноцінний розвиток у грі, спілкуванні, русі, творчості й дослідженні. Перенесення шкільного режиму та способів роботи в садочок звужує можливості такого розвитку.

Тому під час професійного обговорення пропоную щоразу повертатися до трьох запитань:

- Яке спільне вміння бачимо в дошкільників і першокласників?
- Що стає складнішим у шкільному завданні?
- Як педагог допомагає дитині діяти самостійніше?

Ці запитання дозволяють оцінювати наступність через конкретні завдання, дитячі відповіді й педагогічні рішення.

У Донецькій громаді наступність має забезпечуватися у взаємодії закладів дошкільної освіти, дошкільного підрозділу Пришибського ліцею та початкових класів наших ліцеїв.

У дистанційному форматі особливо важливо враховувати різний попередній досвід дітей. Частина майбутніх першокласників систематично долучається до дошкільної освіти, частина має перерви в навчанні або обмежені можливості участі. Тому планування роботи першого класу потребує уважного вивчення актуальних можливостей кожної дитини.

Розглядаючи організацію цієї роботи, потрібно відокремити обов'язкову основу діяльності закладу від форм співпраці, які ми рекомендуємо для забезпечення наступності.

У закладах дошкільної освіти обов'язковими є організація освітнього процесу за належно обраними освітніми програмами, спрямованість на результати державного стандарту, план роботи на рік та функціонування внутрішньої системи забезпечення якості освіти. Вибір освітніх програм і відповідні управлінські рішення належать до повноважень педагогічної ради та керівника в порядку, визначеному законом.

У ліцеях створено освітню програму, яка забезпечує досягнення результатів відповідного державного стандарту, схвалена педагогічною радою та затверджена керівником, а також організована робота із забезпечення якості її реалізації.

Для забезпечення наступності ці вимоги мають знаходити практичне відображення в роботі закладів:

– у плануванні — через конкретні завдання щодо переходу дітей до школи та адаптації першокласників;

– у методичній роботі — через взаємне ознайомлення педагогів зі змістом програм і способами навчання;

– у педагогічній практиці — через опору на попередній досвід дитини;

– у взаємодії з батьками — через зрозумілі рекомендації щодо розвитку й підтримки дітей;

– у роботі з дітьми, які потребують додаткової допомоги, — через узгоджені дії відповідних фахівців.

Окремий документ із назвою «Програма наступності» чи «План роботи щодо співпраці закладів» сам собою не є показником якості. Для громади доцільно погодити конкретні дії, відповідальних і строки в межах чинного планування закладів. Підставою для висновку про результативність мають бути зміни в організації навчання та підтримці дітей.

Практичним кроком у цьому напрямі стала проведена 13 листопада 2026 року онлайн-зустріч «Як дошкільний досвід продовжується у першому класі».

До професійної розмови долучилися вихователі, вчителі початкових класів, вихователі-методисти та заступники директорів.

Цінність проведеної роботи полягає в тому, що вихователі й учителі обговорювали спільне завдання з двох професійних позицій. Вихователі бачили продовження своєї роботи у школі, а вчителі — досвід, на який можуть спиратися.

Водночас короткі відеофрагменти ілюструють педагогічні прийоми та змістові зв'язки. Вони не є достатньою підставою для висновку про рівень розвитку всіх дітей або результативність роботи кожного закладу. Наступний крок — використати напрацьоване у плануванні, а його дієвість оцінювати за поступом дітей.

За підсумками розгляду питання пропоную рекомендувати закладам такі дії.

Керівникам закладів — переглянути організацію роботи з наступності.

До кінця грудня 2026 року проаналізувати, як це питання відображене в річному плануванні та методичній роботі. За потреби уточнити завдання, визначити відповідальних за взаємодію між дошкіллям і початковою ланкою ліцеїв.

Заступникам директорів і вихователям-методистам — очолити змістову співпрацю педагогів.

Організувати короткі робочі обговорення вихователів старших груп та вчителів початкових класів. Предметом розмови мають бути конкретні завдання, дитячі відповіді, наочні моделі та способи пояснення.

Практичним результатом може стати невелика спільна таблиця: яке вміння розвиваємо в дошкіллі, як використовуємо його у першому класі, яку підтримку передбачаємо.

Педагогам — використати матеріали зустрічі для вдосконалення щоденної роботи.

Відібрати прийоми, доречні для конкретної групи або класу: запитання, що спонукають пояснити думку; предметні й графічні моделі; короткі інструкції; можливість перевірити відповідь і виправити помилку.

Узгодженість педагогічних дій має залишати простір для професійного вибору та врахування потреб дітей.

Посилити підтримку переходу до школи й адаптації першокласників.

За участю практичних психологів та інших фахівців, відповідно до потреб дітей, зосередитися на спілкуванні, емоційному самопочутті, саморегуляції та самостійності. Особливу увагу приділити дітям із перервами в навчанні та тим, хто потребує додаткової підтримки.

Узгодити роботу з батьками.

Пояснювати, які щоденні дії допомагають розвитку: спільне читання й обговорення, ігри зі звуками та кількостями, доступні спостереження, самообслуговування, можливість самостійно зробити вибір. У дистанційному форматі рекомендації мають бути посильними для сім'ї та зрозумілими без спеціальної педагогічної підготовки.

Розпочати спільну підготовку до оновлених державних стандартів.

Упродовж 2026/2027 навчального року опрацювати зміни в дошкільній освіті разом із педагогами початкової школи. Пов'язати підвищення кваліфікації та методичну роботу з реальними питаннями закладів.

Оцінювати результативність через зміни в дитячій діяльності.

Наприкінці навчального року повернутися до питання: чи стали діти самостійнішими у виконанні доступних завдань, чи краще пояснюють свої дії, чи впевненіше долучаються до спілкування, яка допомога залишається потрібною. Для цього доцільно використовувати звичайні педагогічні спостереження й аналіз дитячих робіт, уникаючи дублювання документації.

Забезпечити наступність — означає узгодити зміст освіти та щоденні педагогічні дії навколо розвитку конкретної дитини. Проведена зустріч дала нам практичні приклади такого зв'язку. Завдання керівників і їх заступників — підтримати подальшу співпрацю, щоб ці напрацювання використовувалися в заняттях та уроках.

Тоді досвід, набутий у садочку, допомагатиме дитині впевненіше навчатися у закладі загальної середньої освіти, а кожен наступний крок матиме зрозумілу й посильну основу.

Головний спеціаліст **Діана КУЧЕРЕВСЬКА**